

Minder onderwijs methodologie

Adri Smaling

Er zijn duidelijke aanwijzingen dat er voor de sociale wetenschappen steeds minder onderwijs wordt gegeven in methodologie. Men beperkt zich tot het aanleren van enkele technieken. Dit doet vrezen dat ook de onderzoeksinspanning op dit terrein minder wordt. Dit is te betreuren.

Toegegeven moet worden dat methodologie als aparte discipline gemakkelijk in een isolement kan geraken als die te veel wegdrijft van de empirische werkelijkheid, van de probleemvelden in een vakgebied, van de daarbij behorende inhoudelijke theorievorming en de diverse handelingspraktijken, waaronder de praktische uitvoering van een onderzoek. De verwaarlozing van methodologie in onderwijs en onderzoek, door dit vak minimaal te onderwijzen, te sterk te reduceren tot een doos met een verzameling bestaande, vaak versimpelde methoden en technieken (een uitgekledde 'toolkit') en voorts ook nog het onderzoek op dit gebied te ontmoedigen, brengt echter eveneens ernstige risico's met zich mee. De kwaliteit van het wetenschappelijke onderzoek is hier immers in het geding.

Methodologie, de 'leer van de methodos (meta hodos), de weg waarlangs', omvat:

- de inventarisering, beschrijving en samenhang brengende ordening van de methoden en technieken van onderzoek (inclusief probleemstellingen en onderzoeksopzetten) behorende bij een bepaald terrein van onderzoek;
- de explicitering van de onderliggende regels en normen (waaronder ook kwaliteitscriteria) en hun onderlinge samenhang;
- de argumentatieve onderbouwing van deze regels en normen, onder meer door verband te leggen met onderzoeksbenaderingen (bijvoorbeeld het symbolisch interactionisme), metatheoretische stromingen (bijvoorbeeld de fenomenologie) en wetenschapstheoretische opvattingen (bijvoorbeeld logisch positivisme, kritisch rationalisme, hermeneutiek en de actuele tegenstelling realisme versus constructivisme);
- de kritische evaluatie van methoden, technieken, regels en normen; met andere woorden, een bestudering van hun sterktes en zwaktes, voors en tegens in het licht van de hiervoor genoemde argumentatieve onderbouwing;
- de bevordering van een bereflecteerde keuze voor een onderzoeksontwerp dat past bij een concrete onderzoekscontext zonder een doctrinaire kramp teweeg te brengen en zonder ten prooi te vallen aan een onvruchtbare, perfectionistische zuiverheid in de leer;
- het empirische onderzoek van methoden en technieken door toepassingen ervan te vergelijken en kritisch te beoordelen en ook verder te ontwikkelen.

Wanneer op universiteiten en hogescholen in onderwijs en onderzoek te weinig ruimte wordt geboden aan methodologie zoals hiervoor omschreven, wordt de kwaliteit van het

onderzoek ernstig bedreigd. Methodologische vraagstukken kunnen namelijk lang niet allemaal terloops, gaande een onderzoek, worden geformuleerd en opgelost zonder kennis en inzicht in de methodologische literatuur. Maar al te vaak zal het zo zijn dat men op zijn best het wiel weer opnieuw uitvindt, met alle tijdverlies van dien. Maar de kans dat het niet eens lukt een echt wiel uit te vinden, lijkt groot. Daarom is het ook van belang dat de geschiedenis van de methodologie van een wetenschapsgebied wordt bestudeerd. Kennis en inzicht in de geschiedenis van de methodologie kunnen meehelpen te voorkomen dat onderzoekers zich in oude valkuilen storten en onnodig in allerlei voetangels en klemmen terechtkomen. Inzicht in de geschiedenis kan de kwaliteit van de argumentatieve onderbouwing van methodologische keuzes verhogen.